

PETNEKI ÁRON

A tokaji bor dicsérete

Ha a tokaji bor történetéről hallunk vagy olvasunk, minduntalan néhány jól ismert sztereotípiák köré fonódik a mondanivaló. Ilyen a jobbadán XIV. Lajos szájába adott dicséret: „*C'est le roi des vins, et le vin des rois*”, amit latinizáló magyarjaink „*vinum regum, rex vinorum*”, „*királyok bora, borok királya*” formában hagyományozták.

Apá pápákkal kapcsolatban kétféle aranymondás forog közszájon. Az egyiket még Bocatius János jegyezte fel, s az ő nyomán unos-untalan emlegették a IV. Piusz pápa által rögtönzött latin verssort: „*Summum pontificem talia vina decent*” („*A pápát ilyen borok illetik*”, ahol a talia [ilyenek] és a Tállya helynév egybecsengése adta a szójátékot). Egy másik história szerint amire Erzsébet orosz cárnő XIV. Benedek pápának tokajit küldött ajándékba, a pápa ezt a verses szójátékot rögtönözte: „*Benedicta sit terra, quae te genuerunt, / benedicta mulier, quae te misit / benedictus ego, qui te bibi*”. (Legyen áldott a föld, amely szült, legyen áldott az asszony, aki küldött, és legyen áldott [Benedictus, vagyis Benedek] én, aki iszlok.)

Sokat mesélt – s talán nem minden alapot nélkülöző – história szerint amikor gróf Fekete János Voltaire-nek küldött versei mellé tokaji bort is mellékelte,

a nagy filozófus válasza ennyi volt: „*Uram, a borai jobbak, mint a versei*.” A tokaji az újkori Európa szemében oly mértékben szinonimájává vált Magyarországnak, hogy egy 18. század végi tankönyv szerzője, Szaller György így sóhajtott fel: „*De ha már ezután is csak arról fogják az angolok és franciák tudni, hogy Magyarország is nagyon e világon, hogy itt terem a tokaji bor, [...] úgy magunk menthetetlenek leszünk*.”

A tokajival kapcsolatban téves közkelety is makacsul tartják magukat. A leggyakoribb, amelyet ma is minduntalan ismételnék, hogy a tokaji aszút Lorántffy Zsuzsanna udvari papja, Szepsi Laczkó Máté készítette 1650-ben, csak hogy ő akkor már nem is élt. Ráadásul az aszú szőlő kifejezés már előfordul Szikszai Fabricius Balázs 1574-ben írt s először 1590-ben Debrecenben kiadott szótárában.

Balassa Iván kutatásai rámutattak arra, hogy a hegyaljai borkultúra, külön-

nösen az aszúbor készítése, szoros kapcsolódást mutat a középkori szerémségi borkultúrával. A törökkort megelőzően a magyar borok élén a szerémségi állt, viszont Mária királyné titkára, Oláh Miklós (1493–1568), a későbbi esztergomi érsek *Hungaria* című művében (1536) a Szerémség után a leghíresebb borvidékek között Borsod és Abaúj vármegyét is említi, az előbbi az akkor még híres miskolci, az utóbbi pedig már minden bizonnyal a hegyaljai borokra vonatkozik. Bizonyos az is, hogy a Lengyelországba irányuló kereskedelem kulcsfontosságú városa, Bártfa már a 15. században szőlőbirtokokkal rendelkezett a Hegyalján.

Szinte közhelyé vált szállóigékért el-mehetünk akár a lengyel szomszédba is. A rekordot minden bizonnyal a „*Polak, Węgier, dwa bratanki, i do szabli, i do szklanki*” – kissé lírai fordításban „*Lengyel, magyar, két jó barát, kard és kehely közt egyaránt*” – állítaná fel. Bár ennek első feljegyzése a 19. század elejéről ismeretes, minden bizonnyal még a 18. században, a bari konföderáció idején Bártfafüredőre menekült lengyel és ott időző magyar főurak vidám poharazgatásakor keletkezhetett. A másik, inkább csak a lengyelek körében emlegetett latin mondás szerint: „*Nullum vinum nisi hungaricum, Hungariae natum, Poloniae educatum*”, azaz semmilyen más, csakis Magyarországon született és Lengyelországban nevelkedett magyar bort szabad inni. (Általában rövidebb formában idézik: „*in Hungaria natum, in Polonia educatum*”.) Ugyanennek a földrajzilag szűkített változata a „*z tokajskiej winnicy, z krakowskiej piwnicy*”, vagyis a „*tokaji szőlőskertből, krakkói pincéből*” kerül ki az igazi nedű. Mindezek a proverbiumok mentalitás-történeti tükröi annak az évszázadokon át fontos gazdasági kapcsolatnak, amely a két ország között létezett. ●

Magyar Mezőgazdasági Múzeum
A VIDÉK FŐVÁROSI KAPUJA
Várjuk Európa legnagyobb
mezőgazdasági múzeumában!
Borászati kiállításunk a magyar szőlő- és borkultúra
történetét és hagyományos eszközeit mutatja be
a pannóniai római borkultúrától napjainkig.
www.mmgm.hu